

F R A N K

T A L L I S

INAOUE

N E V Y

L I E Č I

T E L' N Ý

A INÉ ZNEPOKOJIVÉ ODHALENIA

R O M A

N T I K

Frank Tallis **NEVYLIEČITELNÝ ROMANTIK**
a ďalšie znepokojivé odhalenia

Preklad tejto knihy vo forme štipendia podporil
Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Ďakujeme vám, že ste si kúpili túto knižku,
lebo dobré príbehy žijú vtedy, keď ich čítame.
Kniha, ktorú držíte v rukách, vyšla aj
vďaka nášmu spojeniu s 582, s. r. o.

582

Frank Tallis
THE INCURABLE ROMANTIC
and other unsettling revelations

COPYRIGHT © Frank Tallis 2018

TRANSLATION © Lucia Halová 2019

COPYEDITING Martina Kubealaková

COVER © Barbora Šajgalíková

COVER PHOTO © Invisible by Z2sam/photocase.de

SLOVAK EDITION © INAQUE 2019

ISBN 978-80-8207-015-9

ISBN E-BOOK 978-80-8207-016-6

Frank
Tallis

NEVYLIEČITEĽNÝ ROMANTIK

a ďalšie
znepokojivé
odhalenia

INAQUE

Venujem Nicole, nevyliciteľne

PREDSLOV AUTORA

Rímsky filozof Lucretius je známy ako autor rozsiahlej básne *O prírode*. Venuje sa v nej širokej palete tém vrátane kozmu, času či pohybu atómov a do veľkej miery sa zaoberá aj psychológiou.

V strofách venovaných rozumu a správaniu nájdeme opis toho, čo sa s človekom deje, keď sa zaľúbi. Lucretius si všíma, že takto poblázneným jedincom zmietajú neukojiteľné túžby. Sexuálne spojenie, často vášnivé a prudké, prináša iba dočasnú úľavu, lebo milenci sa nevedia jeden druhého nabažiť. Akoby opisoval závislosť. Z jeho slov vyplýva, že zaľúbiť sa je ako ochorieť či dokonca stratiť rozum. Vraví, že láska je nevyliciteľná choroba a milenci chradnú z rán, ktoré navonok nevidiať. Sužujú sa pre lásku, sú slabí, zanedbávajú svoje povinnosti, správajú sa pochabo, rozhadzujú peniaze za drahé darčeky, trpia žiarlivosťou a neistotou.

Keď Lucretius opíše všetky tieto príznaky, použije postup obľúbený u komikov. Sklame naše očakávania a rozosmeje nás. Vyhlási totiž: Takto vyzerá láska, keď je všetko, ako má; predstavte si, ako musí vyzeráť, keď sa všetko pokazí. Zrazu sa z antického filozofa stáva priateľ či kumpán pri pive.

Pokračuje však a vykresľuje, čo sa deje, keď to s láskou nevyjde. Milenci prepadnú ilúziám a stratia schopnosť zdravého úsudku. Akoby trpeli neustálou halucináciou. Vo fádnosti, či dokonca ošklivosti, vidia výnimočnú krásu. Nedomájú sa žiť bez milovanej osoby a okolitý svet stráca význam. Milenci sú zúfalí a bezradní a potešenia, ktorým sa oddávajú – zmyselnosť, vzájomná rozkoš –, ich ešte väčšmi obmedzujú. Lucretius varuje, že bohyňa lásky nasadzuje pevné okovy.

Je zaujímavé, ba priam pozoruhodné, že rímsky filozof, mŕtvy vyše dvetisíc rokov, opisuje súženie z lásky tak výstižne, že ho chápeme aj dnes. Na tomto príklade vidíme, že ľudská náтура sa od antiky veľmi nezmenila. No Lucretius ešte zďaleka nekončí. Pokračuje v argumentácii a rozdeľuje lásku na šťastnú a nešťastnú, čiže normálnu a nenormálnu. V širšom zmysle toto rozdelenie predvída celú vednú disciplínu psychiatrie: identifikáciu abnormálnych jedincov v rámci širšej, „normálnej“ populácie.

Príznamy, ktoré Lucretius spája so šťastnou láskou, sú len o štipku menej dramatické než príznaky, ktoré spája s láskou nešťastnou. Naznačuje skôr kontinuálne sa zhoršujúci stav než skutočný rozdiel medzi normálnym a nenormálnym. Pochybujem, že sa v tejto problematike bohvieako vyznal, takéto rozdelenie vložil do svojej básne zrejme preto, aby jeho vtip dával zmysel.

Zalúbencov opisuje ako bláznov. Jeho verše vyznievajú opovržlivo. Vyzýva nás, aby sme sa s ním zasmiali na ich pochabosti. Takýto postoj má určite veľa ľudí. Sledovať, ako zo seba druhí robia hlupákov, prináša istú pochybnú radosť, no keď sa vysmievame zalúbenosti, vyznievame pokrytecky. Alebo to robíme tak akosi automaticky. Veď kto z nás sa nesprával bláznivo alebo aspoň nápadne inak než zvyčajne, keď bol zalúbený? Voči tomuto sú imúnni iba ľudia, ktorí sa stráňa spoločnosti alebo potláčajú emócie.

O Lucretiovi nevieme takmer nič. Svätý Hieronym nám o ňom vraví, že v strednom veku spáchal samovraždu. Vraj sa pomiatol z nápoja lásky. Asi mal brať súženie z lásky vážnejšie.

OPERNÁ SPEVÁČKA S OBROVSKÝM talentom, inteligentná, úspešná a príšerne deprimovaná. Ako to už býva s pacientmi s depresiou, bola aj nesmierne popudlivá. Opi-sovala mi, ako vyzerá jej sex s manželom. „Cítim sa ako nafukovacia bábika,“ povedala, stiahla ústa do O a strnulo vy-strela ruky aj nohy. Náhle na mňa pozrela, akoby si iba teraz

všimla, že tam sedím. Prižmúrila oči. „Prečo to robíte?“ opýtala sa. Odpovedal som bez premýšľania otrepanou frázou. „Je to moja práca...“ Mal som vedieť, že to nie je správna odpoveď, no už som nedostal možnosť ju rozvinúť. Od psychológa čakala prenikavejší úsudok. „Všetko to trápenie a smútok!“ vybuchla. „Dennodenne počúvate, ako sa vám ľudia sťažujú a vyplakávajú! Ako sa vám sťažujem a vyplakávam aj ja! Čo za človeka sa týmto živí?“ Potom jej oheň v očiach pohasol a videl som, ako sa ponára do začarovaného kruhu sebanenávisti. Na ospravedlnenie chabo mávla rukou. „Nič sa nedeje,“ povedal som a dal jej lepšiu odpoveď, hoci stále neúplnú a trošku neúprimnú.

Prečo som sa teda stal psychoterapeutom?

Prijemná a bezpečná odpoveď by bola, že chcem pomáhať ľuďom. A je to pravda, no taká zjavná, až stráca výpovednú hodnotu. Ako keby ste sa opýtali hasiča, prečo vstúpil do hasičského zboru, a on by vám iba prosto odvetil: „Aby som hasil.“

Odjakživa ma priťahovali zvláštnosti, odlahlé oblasti, periférie a miesta na pomedzí. V puberte som hltal mystériózne romány a horory najmä preto, že v týchto žánroch sa zvyčajne skúmali temné zákutia mysle a bizarné správanie. Ako som dospieval, prerástla fascinácia zvláštnosťami (predovšetkým psychologickými) od chlipnosti do priam intelektuálnej zvedavosti. No v zásade sa nezmenila.

Pracoval som v rôznych prostrediach, aj v obrovských nemocniciach. Vždy keď sa mi naskytla príležitosť, unikol som z hektického, čistučkého „javiska“ (recepcia, ambulancia, izby) a túlal som sa ďalej od „hlavných ulíc“ po suteréne, opustených chodbách a prázdnych kanceláriách. Občas som na svojich prechádzkach tajuplnými, tichými zákutiami nestretol živú dušu. Na jednej takejto výprave som narazil na opustenú operačnú sálu so skleneným stropom. Väčšina sklenených panelov bola rozbitá a na kachličkovej podlahe ležalo opadané lístie. Uprostred miestnosti stál starý prístroj s bielym smaltovaným povrchom. Bol na podstavci na ko-

lieskach, mal vysúvateľné časti a plno páčok. Pripadal som si, akoby som sa ocitol v románe H. G. Wellsa alebo Julesa Verna. Inokedy som objavil miestnosť lemovanú zaprášenými policami plnými hranatých plexisklových nádob s rezmi ľudského mozgu naloženými vo formaldehyde. Strašidelné miesto, ako knižnica spomienok. Vo viktoriánskom blázinci som nadabil na maličké múzeum so zbierkou umeleckých diel od bývalých pacientov. Bol som tam jediný návštevník. Zjavila sa aj správkyňa – útlučké ostražitú žieňa – a hneď chcela počuť, čo si myslím o vplyve horúčav na samovraždenné správanie.

Príznaky musia mať nejakú príčinu. Spôsobujú ich buď abnormality v mozgu, nerovnováha neuroprenášačov, potlačované spomienky, alebo narušené myslenie. Lenže príznaky sú koniec príbehu. Psychoterapia pre mňa zahŕňa rozprávanie rovnakým dielom ako vedu a súcit, azda aj väčším. Je to trápne a deprimovanej opernej speváčke som to naozaj nemohol povedať, no tie dennodenné sťažnosti a vyplakávanie znášam, pretože rád počúvam príbehy, hlavne tie zvláštne, ktoré vysvetľujú výskyt nezvyčajných či pozoruhodných klinických prejavov. Môjmu ťažkému svedomiu v tomto ohľade uľaví, že sa v tejto situácii nachádzam vo veľkolepejšej spoločnosti.

Psychoterapeutická prax sa oddávna spája s rozprávaním. Anna O., prvá pacientka liečená postupom, z ktorého sa neskôr vyprofilovala psychoanalýza, upadala do zmenených stavov vedomia, počas ktorých rozprávala Josefovi Breuerovi (Freudovmu láskavému mecenášovi a spolupracovníkovi) príbehy, pripomínajúce rozprávky Hansa Christiana Andersena. Boli neoddeliteľnou súčasťou jej terapie a Breuerov prístup opísala ako „liečbu rozprávaním“.

Ľudia sú živé knihy plné príbehov. Liečba rozprávaním ich otvára a vypúšťa príbehy von.

Jadrom tejto knihy je niekoľko skutočných príbehov skutočných ľudí, ktorí ku mne chodili na psychoterapiu, pretože trpeli pre lásku. Väčšinou mali citové alebo sexuálne prob-

lémy, prípadne ich kombináciu. Ako naznačil už Lucretius, romantická láska sa skoro vždy spája s telesnou túžbou. Klinické javy, ktoré opisujem (príznaky, pocity a správanie), sú autentické, no pacientom a pacientkam som zmenil mená, aby som im doprial anonymitu.

NAJRANEJŠIE BÁSNE VZNIKLI v Egypte pred tri a pol tisíc rokmi: nádherné milostné básne opisujú zúfalstvo zamilovaných ako neuh. Rané lekárske spisy takisto vnímajú zaľúbenosť ako chorobu. V 2. storočí nášho letopočtu napísal grécky lekár Galen o vydatej žene, ktorá nemohla spávať a začala sa správať čudne, pretože sa zaľúbila do tanečníka. Súženie z lásky bolo od antiky až do 18. storočia považované za legitímnu diagnózu, v 19. storočí sa od nej viac-menej upustilo. Dnes sa pojem „súženie z lásky“ používa skôr ako metafora než diagnóza.

Keď si zaľúbenci ťažkajú, môžu rátať prinajlepšom s trochou súcitu a pobaveným, chápaným úsmevom. No bežne sa stretnú aj s výsmechom.

Nešťastná láska však nie je banalita. Neopätovaný cit je častým dôvodom na samovraždu (najmä medzi mladými) a približne desať percent všetkých vrážd sa spája so sexuálnou žiarlivosťou. Navyše v psychiatrických a psychologických kruhoch čoraz väčšmi prevláda názor, že problémy vo vzťahoch s blízkymi nielen súvisia s duševnými chorobami, ale sú ich hlavnou príčinou.

Často ku mne chodia nešťastne zamilovaní a ich psychologická bolesť a narušené správanie sú rovnako závažné ako hlavné príznaky vážnej duševnej choroby. Títo pacienti sa hanbia vysloviť svoje myšlienky a pocity, pretože sa stotožnili s prevládajúcim názorom, že nešťastná láska prejde, je nedospelá, bezvýznamná alebo trápna. Takéto tvrdenia sú však na míle vzdialené od pravdy. Emočné a behaviorálne následky zaľúbenosti môžu byť trvácne a hlboké. Videl som životy rozvrátené pre divoké vášne; videl som ľudí nekonečne trpieť pre odmietnutie; s niektorými som pristúpil až na

okraj psychologickéj priepasti, tmavej a strašidelnej strže, kde som cítil, že stačí jedno nešťastne zvolené slovo alebo neobratne vyslovená veta a hodia sa z útesu; videl som, ako pacienti načúvali zvodnému volaniu zabudnutia, príslubu oslobodenia a večného pokoja, zatiaľ čo ja som ich presviedčal, neraz beznádejne, aby odstúpili od okraja. Bol som svedkom toho, ako niektorých túžba ohlodala až na kosť a scvrkli sa na vyblednutú napodobeninu svojho niekdajšieho ja. Ani pri jednom z týchto prípadov ma nepokúšalo reagovať poba-veným, chápaným úsmevom.

Pojem „nevyliciteľný romantik“ je viac než iba žartovné označenie – predstavuje neprijemnú klinickú skutočnosť. Istý vášnivý básnik starovekého Egypta výrečne napísal, že lekári s ich odvarmi mu srdce nevylicia. Zrejme mal pravdu.

Láska je rovnostárska. Každý po nej túži, každý sa zaľúbi, každý ju stratí a spozná jej poblúznenie; a keď je láska nešťastná, naše relatívne bohatstvo, vzdelanie a postavenie sú nám nanič. Ohrdnutý aristokrat je rovnako zraniteľný ako ohrdnutý vodič autobusu. V podstate všetci poprední teoretici psychoterapie, počínajúc Freudom, sa zhodujú, že človek nevyhnutne potrebuje lásku, aby bol šťastný.

Som presvedčený, že problémy vyplývajúce z lásky, napríklad poblúznenie, žiarlivosť, zlomené srdce, trauma, nevhodné pripútanie sa a závislosť si zaslúžia náležitú pozornosť a že hranica, oddeľujúca normálnu lásku od nenormálnej, je často nejasná. Dúfam, že toto moje presvedčenie podporia nasledujúce, občas trochu znepokojivé odhalenia; znepokojivé, lebo v konečnom dôsledku ukazujú na prítomnosť univerzálnych, hlboko zakorenených sklonov, ktoré nám do nervovej sústavy vpísala evolúcia. Iskrička sexuálnej príťažlivosti môže rozpútať požiar, ktorý nás celkom pohltí. Tento latentný sklon nesieme v sebe všetci, práve preto sú jeho klinické prejavy také pútavé a znepokojujúce. Dávajú nám dôvod zamyslieť sa nad vlastnou intímnu minulosťou a varujú nás pred nebezpečenstvami, ktoré na nás striehnu.

Psychoterapia je odjakživa nejednotná disciplína. Exis-

tuje veľa myšlienkových prúdov (napr. psychoanalytický, celostný, rozumovo-emočný) a každý prúd reprezentujú predstavitelia, ktorých osobitý prístup síce preberá základné hodnoty a zásady, no predsa sa odlišuje od hlavného prúdu. Tieto odchýlky od ortodoxie variujú od malých úprav teórie až po zásadné prehodnotenie doktríny. Dejiny psychoterapie sú plné obojstranne neprospešných hádok, rozkolov, odlučovania a intelektuálneho nepriateľstva. Môžeme si ich predstaviť ako spleť diagram pozostávajúci z viacerých kmeňov a z každého vyrastá veľký počet konárov a vetvičiek. Tento rast a opakované delenie prebehli len za čosi vyše sto rokov a pokračujú dodnes.

Takáto kniha zvyčajne odráža teoretickú orientáciu autora. Príznačky sa interpretujú a chápu v kontexte autorovho preferovaného prístupu. Ja som však vždy pokladal vernosť jedinému prúdu psychoterapie za zbytočne obmedzujúcu, pretože som presvedčený, že aj tí najokrajovejší novátori v dejinách tejto disciplíny vniesli niečo podstatné či užitočné do pohľadu na príznaky, ich pôvod a liečbu. Preto sú klinické opisy v tejto knihe podané s komentármi, ktoré čo-to preberajú z mnohých rozdielnych perspektív.

Zatiaľ čo psychoterapeuti sa medzi sebou nezhodnú, do širšej a pretrvávajúcej diskusie s biologickými psychiatrami o konečnom pôvode duševných chorôb vstupujú ako zomknutejšia skupina. Biologická psychiatria vychádza z predpokladu, že všetky duševné choroby spôsobujú štruktúrne alebo chemické odchýlky v mozgu. Následkom toho vzniká domnienka, že biológia ako zásadnejšia veda tromfne psychológiu. Relatívny význam, ktorý pripisujeme biologickým a psychologickým príčinám duševných chorôb, často polarizuje názory a oponenti z oboch táborov sú zarytí a dôrazní. Podľa mňa je táto debata, aspoň vo svojej krajnej podobe, vcelku neplodná.

Aj keby človek pripustil, že všetky duševné stavy možno odvodiť od stavu mozgu, nevyvracia sa tým psychológia, rovnako ako chémia nevyvracia biológia a fyzika zasa chémiu.

Takmer všetko vo vesmíre možno opísať rôzne a na rôznych úrovniach a duševné zdravie ľudí nie je výnimkou. Viacero perspektív veci objasňuje a ponúka celistvejší a uspokojivejší opis tohto javu. Preto vo svojich komentároch odkazujem aj na biologickú psychiatriu a vedu o mozgu.

MAL DEVÄTNÁŠŤ, masťné vlasy, nepresvedčivú briadku a študoval filozofiu. Tmavé kruhy pod očami vypovedali o prebdených nociach a oblečenie mu páchlo po cigaretách. Nechala ho priateľka a vykazoval viacero príznakov nešťastnej lásky, ako ich opisujú básnici už celé veky. Z tela mu vyžarovala narastajúca bolesť a hnev.

„Nechápem, ako sa to stalo. Skrátka to nechápem.“ Všimol som si, že nervózne podupkáva nohou. „Viete mi na to odpovedať?“ Vyslovil to tak, akoby ma tou nevinnou otázkou vyzýval a zároveň nenápadne naznačoval, že som neschopný.

„To závisí od toho, na čo sa pýtate,“ odvetil som.

Do bledých líc sa mu vrátilo trochu farby. „O čom to všetko je? Chápete... život, láska. O čom to všetko je?“

Lásku a život často spájame do jednej vety, pretože je takmer nemožné uvažovať o živote bez lásky. V skutočnosti, keď sa pýtame na povahu lásky, kladieme si veľmi hlboké otázky o tom, čo to znamená byť človekom a ako žiť.

Môj mladý pacient rozhodil ruky a držal ich rozpažené. „Takže?“

1. kapitola

Sekretárka advokátskej kancelárie

Láska, čo neprijíma odmietnutie

Sedeli sme v kreslách s vysokými operadlami a hľadeli na seba ponad stolík. Na dosah ležal prepotrebný nástroj profesionálneho psychoterapeuta – škatuľa papierových vreckoviek, asi najnudnejší pracovný doplnok. V živote som sa už díval na plačúcich ľudí dlhé, predlhé hodiny.

Megan bola štyridsiatnička, konzervatívne oblečená, s mäkkými, obľými črtami. Tmavohnedé vlasy zastrihnuté do úhľadného mikáda sa jej na bokoch zatáčali pod bradu. Mala prívetivú tvár. Keď sa uvoľnila, objavil sa na nej náznak úctivého, nesmelého úsmevu. Podolok sukne jej siahal kúsok pod kolená, topánky mala skôr praktické. Necitlivý človek by azda povedal, že vyzerá ošumelo.

Jej obvodný lekár mi poslal odporúčanie, v ktorom zhrnul kľúčové skutočnosti jej prípadu. Odporúčania (zvyčajne ich lekári nahrajú na diktafón a sekretárky ich potom prepíšu) mávajú neutrálny tón. Krátke úsečné vety sa vyhýbajú dramatickosti: meno, vek, adresa, okolnosti. No Meganina anamnéza si udržala istý nádych teatrálnosti. Lekárov záznam s odrážkami nedokázal úplne zmazať základné prvky tragického príbehu lásky: krajné emócie, ľahkomyselnú bezstarostnosť, vášeň a túžbu.

Skôr než vošla Megan ku mne do ordinácie, preštudoval som si odporúčanie a, samozrejme, predstavoval som si, ako asi bude vyzeráť. Mozog mi hneď predostrel vhodnú romantickú hrdinku. Videl som ju štíhlejšiu, vyššiu, s rozviatymi vlasmi a utrápeným pohľadom. Musím priznať, že keď vošla, bol som trochu sklamaný.

Do istej miery sú všetky kliše pravdivé a výzor môže klamať. Málokedy sa naozaj vidíme, keď sa s niekým stretneme prvýkrát. Treba sa dívať oveľa viac, aby sme uvideli, koho máme naozaj pred sebou. V tom prvom okamihu som videl iba sekretárku z advokátskej kancelárie. V skutočnosti bol človek sediaci predou mnou oveľa zaujímavejší, ale zatiaľ som nenahliadol za bariéru vlastných predsudkov.

Po úvodných vetách som jej vysvetlil, že som čítal lekárovo odporúčanie, ale chcem počuť aj jej verziu udalostí.

„Je to ťažké,“ začala.

„Áno, tomu verím,“ odvetil som.

„Môžem vám povedať, čo sa stalo,“ pokračovala, „ale je hrozne ťažké vysvetliť, ako sa cítim.“

„Nikam sa neponáhľame, máte čas.“

Okrem niekoľkých epizód miernej depresie Megan nikdy nemala vážnejšie psychologické problémy. „Nikdy som netrpela vážnou depresiou,“ vysvetlila. „Chápete, nie ako niektorí ľudia, čo poznám. Bola som iba trochu náladová, nič viac. Po niekoľkých týždňoch sa mi nálada zlepšila a bolo mi znova dobre.“

„Vedeli ste určiť nejaké spúšťače?“

„Advokáti, pre ktorých pracujem, sú dosť nároční. Asi to bolo zo stresu.“

Súcitne som prikývol a spravil si pár poznámok.

Megan bola v tom čase dvadsať rokov vydatá. Jej manžel Phil pracoval ako účtovník a boli spolu šťastní. „Nemáme deti,“ priznala. „Niežeby sme sa tak rozhodli, iba na to nikdy nebol správny čas. Toľko sme to odkladali, až to nakoniec vôbec nepripadalo do úvahy. Občas si predstavujem, aké to mohlo byť – mať deti, byť mamou –, ale nemôžem povedať, že by som to nejako extra ľutovala. Nemám pocit, že som niečo premeškala. A som si istá, že Phil to berie rovnako.“

Pred dvoma rokmi musela ísť Megan k zubárovi, špecialistovi na komplikované extrakcie.

„Spomínate si na svoje prvé stretnutie s ním?“

„S Damanom?“ Bolo trošku čudné, že zubára volá krst-

ným menom. Nemuselo to nič znamenať, ale v tomto prípade to bolo podstatné.

„Áno, s doktorom Vermom.“ Neopravoval som ju, len som sa utvrdzoval, že hovoríme o tej istej osobe.

Spýtavo na mňa pozrela, povzbudil som ju kývnutím, aby pokračovala. „Prezrel ma, povedal, že ten zub treba vytrhnúť, a išla som domov.“

„Zdal sa vám príťažlivý? Čo ste cítili?“

„Pripadal mi celkom pekný. Mal príjemné spôsoby. Ale...“ Pokrútila hlavou. „Čo ja viem. Chápete, presne pre toto je to také zložité. Ťažko sa to opisuje. Možno som niečo pocítila hneď na začiatku. Áno, asi áno. Len som si nebola istá, čo sa deje. Bola som zmätená.“

Zachytil som v jej hlase náznak rozrušenia. „To je v poriadku...“

Daman Verma vykonal operáciu. Nenastali nijaké komplikácie, všetko išlo podľa plánu. Keď pominuli účinky celkovej anestézie, Megan sa prebrala a cítila sa inak. „Uvedomovala som si, že sa okolo mňa pohybujú ľudia, jeho dve sestričky... Počula som zvuky, hlasy. Otvorila som oči, pozrela som sa hore do svetla na strope a spomínam si, že som si pomyslela: Musím ho vidieť. Nebola som vystrašená ani som nemala obavy. Nezaujímalo ma, ako dopadla operácia. Iba som ho chcela vidieť.“

„Prečo?“

„Jednoducho... som to tak cítila. Akoby... čo ja viem, akoby som ho potrebovala.“

„Chceli ste mu niečo povedať?“

„Nie. Iba som ho chcela vidieť.“

„Rozumiem, ale prečo?“ naliehal som na ňu, chcel som počuť podrobnejšiu odpoveď, ale buď nechcela, alebo nevedela odpovedať.

Zavolali doktora, prišiel ju pozrieť na pooperačné. Chytil Megan za ruku a zrejme povedal niečo na upokojenie. Megan si nepamätala čo, pretože ho veľmi nepočúvala. Zostala absolútne očarená jeho tvárou, zdala sa jej nadprirodzene krás-

na, akoby odrážala základné črty mužnosti: silu, šikovnosť, úspech; v jeho očiach objavila čosi nezvyčajné, čosi také nečakané, až jej to vyrazilo dych: vzájomnosť, opätované city. Chcel ju tak veľmi, ako ona jeho. Bolo to očividné. Ako to, že si to predtým nevšimla? Keď sa chcel odtrhnúť, chytila ho pevnejšie. Vyzeral v rozpakoch. Samozrejme, že bol v rozpakoch. Nemohol predsa rovno tam pred sestričkami ukázať, čo cíti. Ako by jej mohol vyznať lásku na pooperačnej izbe? Musel pamätať na svoju reputáciu, bol predsa profesionál. Vcelku ju pobavilo jeho predstieranie a neobratné pokusy zakryť pravdu. Pustila mu ruku s absolútnou istotou, že ich vzájomná láska je taká silná, taká ohromná, že spolu strávia zvyšok života a pravdepodobne spolu aj zomrú.

PRINCEZNÁ SA ZOBUDÍ z hlbokého, zakliateho spánku a hľadá do očí krásnemu princovi. Táto scéna sa objavuje v *Šípovej Ruženke* od bratov Grimmovcov, ale už sto rokov pred nimi ju opísal Charles Perrault v *Spiacej krásavici*.

Naozaj je možné zaľúbiť sa takto hlboko v jedinom krátkom okamihu? Alebo sa to stáva iba v rozprávkach? O tom, či je pre nás niekto príťažlivý, sa rozhodne za pár milisekúnd, a ak áno, nasledujú súhlasné závery. Predpokladáme, že krásni ľudia sú sympatickejší, priateľskejší a zaujímavejší. Tento jav je veľmi dobre zdokumentovaný a psychológovia ho nazývajú haló efekt. Megan však zažila čosi oveľa intenzívnejšie. Je nepravdepodobné, aby sa medzi cudzími ľuďmi v jedinej chvíli vytvorilo také zmysluplné a trvácne puto. Ako by to mohlo fungovať? Veď sa vôbec nepoznali. A predsa veľká časť populácie tvrdí, že zažila lásku na prvý pohľad, a mnoho takýchto párov zostane spolu. Niektorí psychológovia si myslia, že okamžitá príťažlivosť ponúka isté evolučné výhody. Napríklad urýchlí sexuálny kontakt, takže sa premrhá menej príležitostí na reprodukciu. Tým sa zvyšuje pravdepodobnosť prenosu génov na ďalšie pokolenie, čo je výhodné pre jednotlivca (alebo aspoň pre jeho gény) a nakoniec aj pre jeho druh. Náchylnosť k láske na prvý pohľad môže byť veľmi zásadná biologická predispozícia.

Skutočnosť, že sa Megan začala zamilovávať do Damana Verma v momente, keď sa s ním zoznámila, nie je nijako pozoruhodná; no jej neoblomné presvedčenie, jej istota, že jej city opätuje, to bolo čosi celkom iné. Ľudia často hovoria, že sú na rovnakej vlnovej dĺžke, že si navzájom čítajú myšlienky, ale málokto by tvrdil, že vie s istotou, čo si druhý myslí a čo cíti, hlavne pri takej kratučkovej známosti.

„AKO STE VEDELI, že sa do vás Daman Verma zalúbil?“

„Jednoducho som to vedela.“

„Áno, ale ako?“

„Jednoducho som to vedela.“

Opakovanie tejto vety medzi nami vytvorilo konverzačnú bariéru. Na chvíľu som sa zamyslel, ako sa dostať zo slepej uličky. Od čias Freuda až dodnes psychoterapeuti často používajú techniku nazvanú Sokratova metóda. Slúži na spochybnenie domnienok a pomáha pacientom kriticky myslieť. Najlepšie funguje, keď sa nekladú priame otázky, ale postupuje sa jemne a v náznakoch. Tento prístup pripomína perlu východnej múdrosti, ktorá nám radí: „Obíď prekážky, nechod proti nim hlavou.“

„Ako to,“ opýtal som sa, „že istým veciam veríme a iným nie?“

Megan na mňa žmúrila, akoby som stratil niť. „Lebo na to máme dôvod...“

„A aké boli vaše dôvody, aby ste uverili, že Daman Verma sa do vás zalúbil?“

„To sa nedá takto analyzovať.“

„Asi máte pravdu. No aj tak by som sa o tom rád porozprával. Ktovie, možno na niečo prídeme.“

Megan mlčala. Občas v priebehu terapie zavládne ticho, v ktorom akoby sa zastavil čas. Všetko znehybnie. Až natoľko, že aj položiť otázku sa vám zdá neohrabané a nátlakové. Pomrvil som sa v kresle. Tento prostý pohyb prerušil kúzlou chvíľou a čas sa znova rozbehol.

„Videla som mu to v očiach.“

„Čo ste v nich videli?“